

Appendix 1

(François Grosjean, *Mīti par bilingvismu*)

1. Bilingvisms ir reta parādība. NEPAREIZI. Saskaņā ar aprēķiniem, vairāk par pusi cilvēku ir bilingvāli, citiem vārdiem sakot, viņi prot divas vai vairāk valodas. Bilingvisms ir sastopams visās pasaules daļās, visos sabiedrības līmeņos, visās vecuma grupās. Pat valstīs, kurās ir daudz monolingvālu cilvēku, bilingvālu cilvēku īpatsvars ir ievērojams. Piemēram, var konstatēt, ka ASV pašlaik dzīvo ap 50 miljoniem divvalodīgu cilvēku.

2. Bilingvi apgūst savas valodas bērībā. NEPAREIZI. Par bilingvālu var kļūt bērībā, bet par tādu var kļūt arī pusaudža vai brieduma gados. Patiesībā daudzi pieaugušie kļūst divvalodīgi, kad viņi pārceļas no vienas valsts (vai reģiona) uz citu un viņiem rodas vajadzība apgūt otru valodu. Laika gaitā viņi var kļūt tikpat bilingvāli kā bērni, kuri ir apguvuši savas valodas agrīnā vecumā (ja neņem vērā dzimtās valodas akcentu). Kopumā var teikt, ka cilvēki kļūst bilingvāli, jo viņu dzīvē ir nepieciešamas divas vai vairākas valodas. Tas var būt gan pārceļšanās, gan izglītības, gan jauktas laulības dēļ, gan tādēļ, ka ir nepieciešamība regulāri sazināties ar citu lingvistisko grupu pārstāvjiem, gan arī citu iemeslu dēļ.

3. Bilingvi visas valodas zina vienādā un perfektā līmenī. NEPAREIZI. Šis ir mīts, kas pastāv jau sen! Patiesībā bilingvi zina savas valodas tādā līmenī, kādā viņiem tas ir nepieciešams. Dažiem bilingviem viena no valodām ir dominējoša, citi kādā no savām valodām neprot ne lasīt, ne rakstīt, citiem ir tikai pasīvas valodas zināšanas un, visbeidzot, tikai necīgai daļai ir vienādas un nevainojamas divu vai vairāku valodu zināšanas. Ir būtiski atcerēties, ka bilingvi savā starpā mēdz ļoti atšķirties, gluži tāpat kā mēdz atšķirties monolingvi.

4. Īstiem bilingviem nav akcenta nevienā no savām valodām. NEPAREIZI. Akcenta esamība vai neesamība nepadara cilvēku par vairāk vai mazāk bilingvālu. Akcents ir atkarīgs no vecuma, kurā valoda ir apgūta. Patiesībā dažiem, kuru vairāku valodu zināšanu līmenis ir izcili augsts, mēdz būt akcents vienā vai otrā no savām valodām; citiem, kuru zināšanas nav tik augstā līmenī, akcenta var arī nebūt nemaz.

5. Bilingvi ir dzimuši tulkotāji. NEPAREIZI. Lai arī bilingvi spēj no vienas valodas otrā iztulkot vienkāršas lietas, sarežģītākās situācijās viņiem bieži rodas grūtības. Gandrīz vienmēr cilvēki brīnās: „Bet es domāju, ka tu esi bilingvāls!” Bilingvi katru no savām valodām lieto atšķirīgās situācijās, ar atšķirīgiem cilvēkiem, atšķirīgās darbības jomās (to sauc par komplementaritātes principu). Ja vien viņi nav mācījušies valodu formāli (piemēram, skolā) vai apguvuši tulka profesiju, viņiem bieži trūkst zināšanu par ekvivalentiem jēdzieniem otrā valodā.

6. Valodu jaukšana norāda uz bilingvu slinkumu. NEPAREIZI. Valodu jaukšana, tostarp kodu pārslēgšana un aizguvumu lietošana ir ļoti tipiska, bilingviem sarunājoties savā starpā. To var salīdzināt ar kafijas dzeršanu ar pienu, nevis vienkārši melnas kafijas dzeršanu. Bilingvālās situācijās ir pieejami abu valodu vārdu krājumi un, ja vien ir tāda vēlēšanās, var tikt izmantoti. Daudzi izteicieni un vārdi ir ērtāk lietojami vienā vai otrā valodā; valodu jaukšana ļauj izmantot piemērotāko un izvairīties no nepieciešamības tulkot, bilingvi zina, kurās situācijās viņi nevar jaukt savas valodas (piemēram, runājot ar monolingviem) un jāizmanto tikai viena valoda.

7. Bilingvi ir arī bikulturāli. NEPAREIZI. Lai arī daudzi bilingvi ir arī bikulturāli (viņi uzturas divu kultūru vidēs un kombinē to abu aspektus), tomēr daudzi citi ir vienkulturāli (tostarp vāciski runājošo Šveices reģionu iedzīvotāji, kuri jaunībā bieži apgūst trīs vai četras valodas). Indivīds var būt bilingvāls, neesot bikulturāls, gluži tāpat kā var būt monolingvāls, bet bikulturāls (piemēram, ASV dzīvojošs brits).

8. Bilingviem ir dubultas vai sašķeltas personības. NEPAREIZI. Bilingvi, gluži tāpat kā monolingvi, pielāgo savu uzvedību dažādām situācijām un cilvēkiem. Tādēļ viņi bieži pārslēdzas starp valodām (piemēram, japāņu un angļu valodas bilingvs, kurš sarunājas japāniski ar savu vecmāmiņu un angļiski ar savu māsu). Šī valodas maiņa ir radījusi iespaidu, ka bilingvi ir „citādi”, kad runā vienā vai otrā valodā. Tomēr, līdzīgi kā monolingviem, tieši situācija vai sarunas biedrs rada virspusējas atšķirības uzvedībā, viedokļos, sajūtās, nevis bilingvisms kā tāds.

9. Bilingvi izsaka savas emocijas savā dzimtajā valodā. NEPAREIZI. Daži bilingvi ir uzauguši, paralēli apgūstot divas valodas, un tādēļ viņiem ir divas dzimtas valodas, kurās viņi izsaka savas emocijas. Arī lielākajai daļai bilingvu, kuri valodas ir apguvuši secīgi – vispirms vienu valodu, bet pēc dažiem gadiem citu – sakarība nav viennozīmīga. Emocijas un bilingvisms rada ļoti sarežģītu, bet arī ļoti subjektīvu realitāti, kam nav neapšaubāmu noteikumu. Daži bilingvi savu sajūtu un emociju izteikšanai labprātāk lieto vienu valodu, citi otru, bet daži tās abas.

Bērni

10. Bilingvisms bērniem kavēs valodas apguvi. NEPAREIZI. Šis mīts bija populārs 20. gadsimta vidū. Kopš tā laika daudzos pētījumos ir konstatēts, ka bilingvālu bērnu valodas apguve nenotiek lēnāk. No otras puses, bilingvāli bērni dažos aspektos atšķiras no monolingvāliem bērniem, jo viņiem ir jāizmanto divas vai vairāk valodas, tomēr viņi neatšķiras ar valodas apguves ātrumu. Valodas apguves traucējumi (piemēram, disleksija) bilingvāliem bērniem ir sastopami ne biežāk kā monolingvāliem bērniem.

11. Ja mājās runātā valoda atšķiras no skolas valodas, tas negatīvi ietekmēs valodas apguvi. NEPAREIZI. Patiesībā mājās runātā valoda var tikt izmantota kā lingvistiskais pamats, apgūstot citas valodas aspektus. Tā arī dod bērniem vienu zināmu valodu, kurā sazināties (ar vecākiem, aprūpētājiem un, iespējams, skolotājiem), līdz tiek apgūta cita.

12. Ja vecāki grib, lai bērns izaug bilingvāls, ir jāizmanto pieeja „viens cilvēks – viena valoda”. NEPAREIZI. Ir dažādas metodes, kā nodrošināt, lai bērns izaug divvalodīgs: viens aprūpētājs runā vienā valodā un otrs aprūpētājs runā otrā; viena valoda tiek lietota mājās un cita ārpus mājas; bērns apgūst savu otro valodu skolā utt. Noteicošais faktors ir NEPIECIEŠAMĪBA. Bērnam ir jākonstatē, visbiežāk neapzināti, ka viņam/ai ikdienas dzīvē ir nepieciešamas divas vai vairāk valodas. Tieši tādēļ pieeja „viens cilvēks – viena valoda” var nedot augļus, bilingvālajam bērnam pamanot, ka vājākā (bieži minoritātes) valoda īsti nav nepieciešama (ja aprūpētāji vai citi ģimenes locekļi bieži savā starpā sarunājas otrā, stiprākajā valodā, tad kādēļ piepūlēties vājākajā valodā?). Veiksmīgāka pieeja būtu visiem ģimenes locekļiem, ja tas ir iespējams, mājās lietot vājāko valodu, lai palielinātu bērna saskarsmi ar to un iezīmētu valodas „galveno” teritoriju.

13. Bērni, kuri ir uzauguši bilingvāli, vienmēr jauks savas valodas. NEPAREIZI. Ja bilingvāli bērni lieto valodu gan bilingvālās, gan monolingvālās situācijās, viņi iemācās, ka valodas var jaukt tikai noteiktos brīžos. Atrodies kopā ar monolingviem (piemēram, vecmāmiņu, kura nerunā angļiski), viņi ātri iemācās izmantot tikai šo valodu (pretējā gadījumā saziņa neizdodas). Tomēr ir svarīgi, lai situācija būtu patiesi monolingvāla (un ne „izlikšanās situācija”, kurā divvalodīgs vecāks izliekas, ka nezina otru valodu); ja bērni redzēs, ka runāšana vienā valodā ir nepieciešamība, viņi ieguldīs nepieciešamās pūles. Tādējādi aprūpētājiem vajadzētu radīt dabisku monolingvālu vidi, kurā bērniem būs nepieciešamība lietot tikai vienu valodu.